Från: [redacted]
Skickat: Tue, 1 Oct 2024 09:23:44 +0100
Till: "RLK Funk Registrator" <registrator.rlk@regionstockholm.se>
Cc: "SGU Diariet" <diariet@sgu.se>
Ämne: RUFS 2060. Region Stockholm dnr. RS 2024-0344. SGU dnr. 33-929-2024
Bilagor: 33-929-2024 yttrande SGU RUFS 2060 Stockholm.pdf

Samråd om ny regional utvecklingsplan RUFS 2060

Hej!
Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 2024-04-10 tagit emot rubricerad remiss.
SGU:s yttrande bifogas. Jag ber om ursäkt för sent inkommet svar.
Vänligen,
[redacted]

[redacted]
Sveriges geologiska undersökning / Geological Survey of Sweden
---
Adress: Guldhedsgatan 5C, 413 20 Göteborg
Tel: +46 (0)18 17 91 77
Växel: +46 (0)18 17 90 00
Epost: [redacted]
www.sgu.se
SGU på LinkedIn
SGU på Facebook

SGU Sveriges geologiska undersökning

Handläggare
[redacted]

Region Stockholm
registrator.rlk@regionstockholm.se

Remiss Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFS 2060)

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 2024-04-10 tagit emot ovanstående ärende för yttrande. Inför samråd RUFS 2060 hölls även en myndighetsdialog med en rad berörda myndigheter (SGU dnr. 33-730-2024 och Länsstyrelsen Stockholms dnr. 101-12692-2024) den 17 april 2024.

Med anledning av detta vill SGU framföra följande.

Klimat- och Georelaterade risker

Frågor som berör samhällets motståndskraft mot extrema händelser kopplade till exempelvis värmebölja, nederbörd, översvämning, ras och skred, mm. är mycket viktiga att beakta inom all fysisk planering. Det kan röra sig om grönstruktur och markbeläggning i städer; hur topografi, hus och konstruktioner kan påverka vattenflöden och risk för översvämning; hur vatten, topografi, jordart och berggrund under vissa förutsättningar kan samverka och öka risk för sättningar och markrörelser.

För att kunna förutse potentiella risker och inleda åtgärder som kan förebygga, förhindra eller mildra eventuell framtida skada krävs ofta förutseende och kunskap inom många olika fackområden jämte analys och beräkning av eventuell påverkan. I andra fall är förebyggande arbete jämförelsevis enkelt om man bara blir medveten om en potentiell risk. Men framför allt behövs en helhetssyn hur naturliga förutsättningar påverkar *och samtidigt påverkas av* samhällets infrastruktur, byggnader och konstruktioner och vilka ändrade förutsättningar ett förändrat klimat kan ge.

Materialförsörjning

Det är vitalt att samhället idag och i framtiden har tillgång till bergmaterial av lämplig kvalitet och att täkter är placerade så att långa transporter undviks.

Samhällets materialförsörjning med ballast, krossprodukter och natursand är ofta en mellankommunal fråga då enskilda täkter kan leverera till större geografiska områden. Tillgång på lämpligt material av hög kvalitet behöver säkras över längre tid. Täktlokalisering bör utöver geologiska förutsättningar och tillgänglig bergkvalitet även ske i avsikt att minimera transportsträckor och utsläpp i enlighet med klimat- och miljömål.

Bergart, mineralogi och struktur kan starkt påverka berggrundens lämplighet för användning som råvara för olika ballast. Bergkvalitén varierar både regionalt och lokalt och bedöms enligt olika kriterier beroende på syfte och användningsområde för färdig produkt. Ett bergmaterials lämplighet inom

exempelvis väg-, och järnvägsbyggnad eller som tillsats i asfalt & betong bedöms enligt olika kvalitetskrav beroende på avsedd användning. SGU arbetar bla. med att ta fram bergkvalitékartor som redovisar detta. Dessa redovisas i SGU:s kartvisare ”Ballast” och vissa data föreligger för regionen.

SGU är dock som myndighet medveten om att tillgängliga berggrundsobservationer kan vara glesa och att ytterligare undersökningar kan krävas inom regionen för att öka kvalitet på geologisk information och möjliggöra en förbättrad tolkning. Ett led i detta är att tillgängliggöra andra myndigheters och organisationers geologiska data som uppstår vid olika typer av byggnationer, grundläggningar, tunnelbyggen mm. för SGU:s pågående arbete med undermarksplanering, byggnadsgeologi och 3D-modellering av berggrund, jordarter, strukturer och grundvatten. Mål är att tillhandahålla

SGU ser hos många kommuner ett behov av uppdaterat planeringsunderlag i form av en regional materialförsörjningsplan på länsnivå för att få en bra överblick av samhällsbehov och råmaterialtillgångar sett i ett längre perspektiv.

Kommentarer till RUFS 2060

Flera av de övergripande mål som diskuteras har bäring på hur naturresurser används inom samhället och hur stor miljö- och transportpåverkan denna användning har. Vi behöver idag genom god planering säkerställa att dessa naturresurser i framtiden kommer att finnas tillgängliga på rätt ställe för att samhället kan utvecklas hållbart och möta kommande behov.

Vissa resurser, som exempelvis tillgång till dricksvatten och skyddad natur är givna, men man behöver även agera förutseende rörande exempelvis framtida tillgång på bergkross som är livsviktigt för en god samhällsbyggnad. Cirkulära flöden av berg- och jordmassor kräver masshanteringsplaner, utpekade ytor och möjligheter till mellanlagring för att undvika onödig deponering. Många av dessa teman är på grund av ojämn fördelning av samhällets behov kontra given tillgång på naturresurser av god kvalitet (geologiska förutsättningar) lämpade att ta upp i regional planering och som mellankommunala frågor. Särskilt då påverkan från utvinning ofta är lokal, men resursen nyttjas i ett större område och kan vara av regional, eller i vissa fall även av nationell vikt. Tillgängligt regionalt planunderlag från Länsstyrelsen är ofta mer än 25år gammalt och behöver uppdateras.

En framtida effektiv cirkulär ekonomi och den gröna omställningen kräver vid stigande efterfrågan även ett avsevärt inflöde av jungfruliga material och naturresurser för att möta behov av råmaterial då det ännu inte finns nog produkter och material att återvinna. Då det är möjligt bör detta allt efter typ av material ske lokalt, regionalt eller nationellt för att minimera transporter, utsläpp, importberoende och kriskänslighet. Ser man till mineralresurser kan detta medföra att det i enlighet med ställda mål kan finnas en stor samhälls- och miljövinst med en ökad grad av inhemsk försörjning och mineralutvinning i Sverige.

Förutom direkt resursanvändning kan rad olika risker kan uppstå genom klimatpåverkan, naturliga topografiska och geologiska förutsättningar och mänsklig påverkan. Aktuella händelser i Norge, Tyskland och Sverige har under föregående år aktualiserat ett utökat samhällsbehov av att analysera klimat- och georisker som tex. översvämning, skyfall samt skred och ras. I Stockholmsregionen är exempelvis hantering av sk. sulfidberg en annan aktuell fråga. I vissa fall är det relevant att undersöka

om dessa potentiella risker också kan beröra förorenade områden och därmed kan medföra ökad risk för spridning av farliga ämnen från dessa.

Det är viktigt att undersökningar av risker, förekomst av föroreningar mm. hanteras åtminstone översiktligt redan vid fysisk planering, tex. vid översikts- eller detaljplanering, utpekande av LIS-områden mm. Region, Länsstyrelse och kommuner bör i detta arbete resonera hur olika redovisade riskfaktorer kan påverka och om eventuellt förekommande risker kan förstärka varandra och därmed medföra ett större åtgärdsbehov. Mål är att identifiera förekommande risker för att förebygga, hindra eller mildra effekter och ev. skador.

Beslut i detta ärende har fattats av [redacted]

I den slutliga handläggningen av ärendet har även [redacted] deltagit. [redacted] har varit föredragande.

[redacted]

[redacted]

Digital attestering i SGU:s remisshanteringssystem ersätter för närvarande signering/underskrifter.

Bilaga till remissvar: Materialförsörjning

Materialförsörjning är en del av fysisk planering

På kommunal, regional- och länsnivå uppdateras översiktlig planering med jämna intervall. Vid framtagande av dessa översiktsplaner skall frågor som berör materialförsörjning tas upp. Dessa frågor sammanfattas lämpligen i en materialförsörjningsplan på regional / länsnivå som regelbundet omprövas och revideras, tex. i samma cykel som översiktsplanen (vart fjärde år, dvs. en gång per mandatperiod).

Vid översiktsplanering är det nödvändigt att överväga om materialförsörjning är en mellankommunal fråga att hantera i översiktsplanen. Materialförsörjning är ofta regional till sin natur och det kan därför vara naturligt att behandla i översiktsplanen som en mellankommunal fråga. Hur relevant materialförsörjning är i ett mellankommunalt perspektiv beror på de geologiska förutsättningarna, regionens struktur och materialbehov.

Materialförsörjningsplan

Syftet med en materialförsörjningsplan är att planera för möjligheterna att långsiktigt ha tillgång till byggnadsmaterial i form av krossat berg, grus och sand, s.k. ballastmaterial, för att utveckla infrastruktur och bostadsbyggande. Materialförsörjningsplanen behövs också för att se till att de nödvändiga täkterna placeras i ett sådant läge att brytningen och transporterna förorsakar minsta möjliga skada för miljön. Genom att planera för en hållbar materialförsörjning kan de kvarvarande naturgrusavlagringarna sparas för den framtida dricksvattenförsörjningen. En materialförsörjningsplan är således ett viktigt strategiskt styrmedel för att se till att samhällets försörjning av ballastmaterial kan tillgodoses på ett hållbart och resurseffektivt sätt (SGU 2015).

Lagrum enligt Miljöbalken, miljömålen och plan- och bygglagen

Enligt miljöbalken (MB 9 kap. 6f §) får en täkt i naturgrus inte komma till stånd om:

- det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda annat material,
- naturgrusförekomsten är betydelsefull för nuvarande eller framtida dricksvattenförsörjning och täkten kan medföra en försämrad vattenförsörjning eller
- naturgrusförekomsten utgör en värdefull natur- och kulturmiljö.

Inom miljömålet Grundvatten av god kvalitet ingår bevarandet av naturgrusavlagringarna som en av sex preciseringar formulerat på följande sätt: ”Naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet är fortsatt bevarade.” https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/grundvatten-av-god-kvalitet/

Lämplig placering av täkter och terminaler för bergmaterial sker i första hand i förhållande till berggrundens givna förutsättningar att kunna leverera rätt produktkvalitet. Täktplacering och materialbehov (kvalitet och mängd) påverkar flera av Sveriges Miljömål, tex. Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Säker strålmiljö. Det är därför viktigt att avstånd mellan täkt eller terminal och avsättningsområde hålls så kort som möjligt för tunga transporter.
https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/begransad-klimatpaverkan/ .
https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/frisk-luft/
https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/giftfri-miljo/
https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/saker-stralmiljo/
https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/grundvatten-av-god-kvalitet/
https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/

I plan- och bygglagen (PBL) står att det av en översiktsplan ska framgå ”hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen” (PBL 3 kap. 5 §).
Det förtydligas att det av översiktsplanen skall framgå ”kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade, samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra” (PBL 3 kap. 5 §).

Enligt miljöbalken 3 kap. 7 § ska mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen och material så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dem. Enligt PBL 3 kap. 4 § skall det i översiktsplanen framgå hur kommunen anser att ev. riksintressen ska tillgodoses.

Referenser

Grånäs, Karin, 2015: Metodbeskrivning för regional materialförsörjningsplanering. Sveriges geologiska undersökning, rapport 2015:05.

Lundberg, Göran; Frostell, Björn & Bo Svedberg, 2012: Hållbar materialförsörjning i Stockholms län 3. Optimass Rapport 2012-05-17, uppdragsnummer 2010-020.

Schoning, Kristian, 2017: Slutrapport - Metodutveckling för materialförsörjningsplanering. Sveriges geologiska undersökning, rapport RR1702.